

LIBRIS | We know
DINU GHICA

LUNGUL DRUM AL NOPTII CĂTRE ZI

Memorii 1948-1978

Traducere de Silvia Colfescu

**EDITURA VREMEA
BUCUREȘTI
2017**

Cuprins

Un ceas de aur și trenuri de noapte	7
Micii profitori ai marilor nefericiri	16
Rugbist în uniformă militară.....	19
O sentință clementă.....	35
Vânătoarea de vrăjitoare și alte sporturi	38
Detășamentul de muncă	43
Casa familială – un tort împărțit în felii.....	55
Cum să eviți dormitorul comun	57
Avantajul militar al aspectului prezentabil.....	62
Exerciții de supraviețuire	66
Bucuriile vacanței la comun.....	70
Vânătoarea de locuințe	73
Viața de zi cu zi a burghezo-moșierimii în comunism.....	78
Foamea și festivaliștii.....	85
Rugby și slujbe.....	87
Luxul cu intrare pe scara de serviciu	93
Dragostea repară liftul stricat.....	95
Credința într-o locuință pe credit	101
Avantajul de a avea un frate	104
Vinul de culoarea mierii	108
Goana după slujbă.....	111
Viața eroică de avocat la Fetești.....	117
Magistrați și avocați.....	123
Onorarii, plicuri, brânză și alte de-ale gurii	131
„Libera adeziune” și lupta de clasă.....	134
Spațiul locativ în comunism.....	141
Bunica	146
Înfierarea dușmanilor de clasă	153
Ion	157

Mesaje din întineric.....	159
Viața în trei.....	161
Socrul și aurul	163
Un colocatar de coșmar. 1	164
O slujbă pentru un tată de familie.....	166
Un colocatar de coșmar. 2.....	169
Bărăganul, căminul deținuților eliberați	172
Motorizarea și raiul de la 2 Mai.....	177
Carierea unui tovarăș cu referințe excelente.....	182
Jocul de-a păcăleala	188
Scurtă istorie a fericirii în comunism.....	196
Tristeți și ostenele de cetățean obișnuit	206
Din surprizele „repartițiilor”	215
Deschideri închise și posibilități imposibile	216
Un atelier cu ambianță	218
Deliciile deplasărilor în interes de serviciu.....	221
Un timp câștigat: orele suplimentare	226
Dorința de mai mult în comunism	229
Relații internaționale... pe teritoriul patriei.....	237
Sentimente fierbinți pentru conducătorul țării	243
Post nou, necazuri vechi	244
Cum să te înscrii la doctorat dacă nu ești membru de partid	249
Marketingul și deplasarea-recompensă.....	253
Deplasarea-recompensă	255
Între pașaport și dosar.....	258
Un prieten din liceu.....	263
Schimbarea – izvor de speranță	266
Din nou avocat.....	273
Mijloace de învățare în comunism.....	280
Obsesia pașaportului	283
Infernul recurent al locuitului în comun	287
Viața sub lacăt. Generația următoare	295
Competența profesională în epoca de aur. Justa răsplată.....	298
În infern, din ce în ce mai adânc	305
Epopoea aragazului	315
Crăciunul în comunism.....	332
Un cutremur major.....	334
Efectul cutremurului asupra aragazului	337
Marginalii regimului	341

„Tovarășa”, arhitecta și stofele de mobile.....	343
Un deznodământ nesperat.....	346
Călătoria văzută de departe.....	349
Pe picior de plecare.....	353
Suferința ca izvor de bunăstare.....	356
Ronda coletelor.....	358
Calvarul fără sfârșit.....	363
O plată insuportabilă.....	367
La zid.....	369
Mereu alte dureri.....	376
Pe jumătate liber.....	380
Aventurile pisicuței cenușii.....	389
Soluții finale.....	391
Spre necunoscut.....	398

Un ceas de aur și trenuri de noapte

Iau tramvaiul de la gară ca să mă-ntorc acasă. E dimineța devreme. Suntem la sfârșitul lui octombrie și nu s-a făcut încă ziuă.

Sun. Îmi deschide fata în casă.

– Domnul Sandu – e numele fratelui meu mai mare – e acasă?

– Nu, n-a venit acasă de alaltăseară.

Seara în care plecasem din București.

Abia în anii următori aveam să-mi dau seama cât de greu avea să apese asupra vieții mele acest moment.

E toamna anului 1948.

Cei patru ani care s-au scurs de când URSS instaurase regimul comunist în România au fost de ajuns ca să ne spulbere aproape toate iluziile că ar exista posibilitatea ca un alt regim, cu adevărat democratic, să înlătore comuniștii de la putere.

Cât despre scopurile pe care le urmărește actualul regim, suntem pe deplin lămuriți.

În martie 1945, guvernul condus de generalul Rădescu, în care erau reprezentate toate partidele politice, fusese înlăturat. Generalului i se încredințase această înaltă poziție ca urmare a celebrității pe care i-o aduseseră opoziția lui față de dictatura mareșalului Antonescu și o anumită scrisoare pe care i-o adresase baronului Manfred von Killinger, ambasadorul Germaniei hitleriste.

În această perioadă, tatăl meu, care era un apropiat al generalului, ocupase postul de prefect al Poliției orașului București. Când guvernul fusese dat jos, tata își prezentase demisia. Teohari Georgescu, ministrul comunist al Internelor, care deținuse

acest post și în guvernul Rădescu, i-o refuzase mai întâi, cu argumentul că demisia nu-i fusese cerută, mai ales că se bucura de toată încrederea reprezentanților partidului comunist din guvernul care-și încetase existența. Însemna să nu-l cunoști pe tata și să faci complet abstracție de convingerile lui politice. Tata și-a menținut demisia care i-a fost, deci, acceptată.

Ca să obțină înlăturarea generalului Rădescu, ministrul de Externe al URSS, A.I. Vișinski, exercitase presiuni excesive, mergând până la a da cu pumnul în masă în fața Regelui Mihai.

Noul guvern se intitula „de largă concentrare democratică”. Era începutul formulelor de șoc, specialitatea sistemului comunist, care avea să ne bombardeze cu ele de-acum încolo.

Petru Groza, fostul vicepreședinte al consiliului de miniștri în guvernul precedent, ajunsese acum președinte al consiliului. Noul prim-ministru era un personaj de rangul doi, în întregime manipulat de comuniști. Șef al unui așa-zis „Front al plugarilor”, probabil că optase pentru de orientarea stângistă ca să-și astâmpere remușcărilor pe care trebuie că le simțea pentru că aparținea burgheziei bogate. În România dinainte de război, Frontul Plugarilor era necunoscut. Nu fusese niciodată reprezentat în Parlament și avea un număr infim de membri, chiar și în județul Hunedoara, de unde se trăgea șeful lui. În schimb, Groza fusese de două ori ministru după Primul Război Mondial, în două guverne prezidate de mareșalul Averescu, gloriosul comandant al armatei române în războiul din 1916-1918. Noul guvern al lui Groza cuprindea, în afară de comuniști și socialiști, majoritari cu largime, și fracțiuni disidente din cele două mari familii politice care dominaseră scena politică în interbelic, partidele liberal și național-țărănesc. Ceea ce justifică denumirea de „largă concentrare” pe care și-o aroga guvernul.

Intrarea la guvernare în 1946, după acordul de la Moscova, a domnilor Hațieganu și Romniceanu ca „miniștri de stat” desemnați de partidele istorice, adusese o brumă de speranță, care se risipise repede. Cei doi miniștri, odată convinși de incapacitatea lor de a se împotrivi unui sistem care împingea

lucrurile spre o acaparare totală a puterii de către partidul comunist, fuseseră constrânși să-și dea demisia. Lucrurile ajunseseră în punctul în care, cu toate că ocupau funcțiuni înalte, securitatea lor personală nu era câtuși de puțin asigurată. Mai târziu aveau să plătească încă și mai scump scurta perioadă în care-și exercitaseră funcțiunile, amândoi au fost dați în judecată și aruncați în închisoare.

A început atunci o adevărată vânătoare de vrăjitoare în toată țara, cu scopul de a decapita, prin arestarea șefilor, orice formă de opoziție la regimul comunist.

Timp de o scurtă perioadă, militasem în cadrul tineretului Național-Țărănesc. Avusesem chiar un anumit succes când, în ajunul alegerilor din 1946, făcând propagandă electorală împreună cu un grup de membri, intrasem cu nevinovăție într-un sediu al partidului comunist, în chip ciudat nesemnalat, cu gând să le luminăm mințile. N-am fost dați afară cu forța, totuși ni s-a părut prudent să ne retragem cu grăbire. Dizolvarea Partidului Național-Țărănesc, după arestarea în 1947 a șefului său Iuliu Maniu, ca și dizolvarea celuiilalt mare partid de opoziție, Partidul Național Liberal, mă făcuseră să renunț la o activitate politică militantă.

Dimpotrivă, fratele meu, care era în ultimul an al facultății de Medicină din București, avea legături în unele medii care încercau să pună la punct o rezistență organizată împotriva regimului comunist. S-au adunat oameni de diverse orientări, în special intelectuali, care sperau să găsească sprijin în afară, mai ales din Statele Unite, considerate primul motor al luptei împotriva totalitarismului supus Moscovei.

Postul de radio Vocea Americii avea, pe vremurile acelea, emisiuni destinate românilor ne-comuniști, care, prin tonul lor foarte incitator, reprezentau un îndemn permanent la revoltă împotriva puterii. Mai mult, aceste îndemnuri erau însoțite de încurajări, în sensul că în curând Statele Unite aveau să intervină direct pentru a elibera România de sub jugul sovietic.

Sunt sigur că mulți dintre cei care s-au aruncat în luptă erau convinși că intervenția promisă avea să vină fără întârziere. În aceste condiții, acceptau să înfrunte toate riscurile, gândind că, dacă aveau să fie descoperiți, condamnarea lor și închisoarea care-ar urma nu puteau să dureze decât câteva săptămâni, cel mult luni.

Evoluția lucrurilor avea să le arate cât de mult se înșelaseră și cât de grele aveau să fie consecințele alegerii pe care o făcuseră.

Acestea fiind zise, fratele meu nu prea-mi vorbea despre activitățile lui. Mai mult, refuza să mă asocieze la ele în orice fel, evident pentru a nu mă expune la riscurile pe care știa că și le asumă.

Văzând cum se desfășoară evenimentele în țară, unii începeau să privească dincolo de frontiere, spre Occident, spre lumea liberă, unde viețile oamenilor nu sunt zădărnicate din cauza convingerilor lor politice și, cu atât mai puțin, din cauza originii lor.

Titular al unei licențe în drept și în perspectiva, devenită mai problematică, a obținerii unei diplome a ASE, mă gândeam până atunci să mă consacru învățământului universitar, în specialitatea economie politică.

Evit cu bună știință să vorbesc de condiții normale referindu-mă la schimbările majore care ne dăduseră viața peste cap. Experiența m-a învățat că în viață nu există normal și anormal; nu există decât viața care ți-a fost dată și pe care trebuie să o trăiești. Totuși, dacă aș fi avut această idee în condiții care nu s-ar fi schimbat, lucrurile s-ar fi putut petrece exact cum îmi doream. La Academia de Înalte Studii Economice îl aveam ca profesor la economie politică pe marele economist român Victor Slăvescu. Mă aprecia mult și, deja în vremea când îi eram elev, deși nu jucam rolul de asistent, aveam totuși legături foarte strânse și asiguram într-un fel secretariatul cursului de economie politică. Din păcate, chiar înainte de a-mi termina studiile, totul s-a năruit. Victor Slăvescu a fost demis de la catedra la care era titular și mai târziu a fost aruncat în închisoare, întrucât era

membri marcant al Partidului Liberal, iar speranțele mele de a deveni asistent la sfârșitul studiilor s-au pulberat.

Acum, științele economice, datorită caracterului lor ideologic și doctrinar, deveneau un domeniu exclusiv, rezervat unei categorii de privilegiați din care nu făceam parte. În primul rând prin originea mea și apoi prin formația căpătată printr-un învățământ bazat pe doctrinele economiei liberale, mă situam clar în afara cercului potențialilor aleși.

Ideea de a părăsi țara mă bântuia adeseori.

Era totuși imposibil să pot obține, în acest an 1948, un pașaport cu viză pentru Occident. De altfel, cu excepția unui pașaport colectiv pe care am figurat cu ocazia unei deplasări la Praga în 1949, cu echipa națională de rugby în 15, n-am avut niciodată posibilitatea să văd cum arată un pașaport până în 1978, când am plecat definitiv din țară.

Singurul mod de a face turism era să trec granița clandestin. Evident că sunt mari riscuri. Dar alții au făcut-o deja, cu mai mult sau mai puțin succes.

Numai cu fratele meu discut despre asta. Oricum, numai el și cu mine suntem la București. Părinții sunt la țară, la ceea ce a mai rămas din moșia din Moldova, a bunicilor din partea mamei.

Instaurarea comunismului fusese însoțită, încă din 1945, de o primă expropriere a tuturor bunurilor rurale. Suprafața maximă de teren arabil lăsată fiecărui proprietar era de 50 ha.

Bunicii, – mai exact bunica, – aveau în Moldova două proprietăți situate la vreo 10 km distanță una de alta. În timpul războiului, în chiar previziunea unor reforme care ar fi putut interveni după aceea, bunica își împărțise proprietățile. Astfel că una dintre moșii, unde ne petreceam de obicei vacanța, fusese împărțită între bunica și mama, iar cealaltă revenise celor doi unchi ai mei, frații mamei.

La 50 de ha de om, însemna o suprafață cultivabilă de 100 ha pe proprietate, în plus cu casele de locuit, dependențele și o mică parte din pădurile aparținând domeniilor. Acolo unde se găseau părinții mei mai erau 10 ha de vie, livadă și

parc. Înainte de expropriere, ansamblul celor două proprietăți se întindea pe 500 ha teren cultivabil și o suprafață un pic mai mare de pădure. Înainte de Primul Război Mondial, proprietatea avea de șase ori mai mult teren arabil, dar tot o expropriere, efectuată de un guvern burghez de data aceea, adusese domeniul la dimensiunile pe care le avea la instaurarea comunismului.

Împreună, părinții și bunicii se străduiau să refacă, în limita posibilului, și să administreze ce mai rămăsese din patrimoniul lor rural. Complet lipsiți de orice inventar agricol – din care aveau din belșug înainte de război, dar care acum fusese distrus sau risipit ca urmare a legilor războiului și a comunismului care se prăvălea asupra lor – le era foarte greu să o scoată la capăt, mai ales într-un climat social profund viciat.

Împreună cu fratele meu, pun la cale un plan care consta în trecerea Dunării spre Iugoslavia și de-acolo, cu ajutorul lui Dumnezeu, mai departe spre Italia și Occident.

Avem un om de contact foarte bun, cu care discutasem deja problema. E nepotul unei foste ordonanțe a tatălui meu, care e subofițer în trupele de grăniceri, chiar pe Dunăre, acolo unde aceasta formează granița între România și Iugoslavia. Îl cunoaștem bine, pentru că toată familia, începând cu bunicul lui, a rămas foarte legată de a noastră. El însuși a trecut să ne vadă de mai multe ori și cu aceste ocazii am evocat posibilitatea de a trece clandestin în Iugoslavia. De fiecare dată se arătase foarte încurajator cu privire la ajutorul pe care ni l-ar putea da, mai ales că nu-i plăcea din cale-afară regimul comunist.

Contrar felului în care se proceda de obicei, pentru că cei care ajutau la trecerea graniței o făceau pentru bani, nu s-a pus nici un moment problema banilor. În primul rând pentru că se considera, împreună cu toată familia lui, îndatorat față de tatăl meu, și apoi pentru că-i ajutase și pe alții, fără să le ceară un ban. Așa cum am spus, acesta era probabil felul lui de a concepe angajamentul politic de partea oponentilor regimului.

Dacă ne-ar fi cerut să-i plătim, mă întreb cum i-am fi putut satisface pretențiile. Toată familia, ca să nu mai vorbim de condiția noastră personală ca studenți, avea o situație materială mai mult decât precară. Singurul venit fix era pensia excesiv de modestă de fost general a tatălui meu. În afară de câteva mărunte avantaje alimentare, pământul nu mai producea nimic, iar micul portofoliu de acțiuni pe care le aveam se topise la naționalizarea întreprinderilor private, din vara aceluiași an. Sărăcirea aproape totală provocată de comunism devenise o tristă realitate.

În ceea ce mă privește, de când îmi începusem studiile la universitate, moment care corespunsesse cu ceea ce se numea în jargonul comunist „construirea socialismului”, încercasem să îngreunoz cât mai puțin finanțele familiei. Reușisem să fac rost de mici slujbe să zicem cu timp parțial, mai mult sau mai puțin oficiale, care-mi aduceau banii de buzunar necesari și chiar ceva mai mult.

Actualmente, fiind singuri în oraș, fratele meu și cu mine, și mai având și avantajul de a dispune de un „personal casnic” compus din fata în casă venită din satul unde era moșia bunicii, găsisem modul de a trage un maximum de foloase din această situație. Cum mai mulți prieteni ai noștri se aflau, ca și noi, singuri la București, organizasem o pensiune, bazată pe cunoștințele culinare ale fetei noastre în casă. Contribuind cu o sumă rezonabilă, trei sau patru dintre acești prieteni veneau în fiecare zi să ia prânzul la noi. Aveau avantajul unei mese calde convenabile, servită într-o ambianță care sigur le plăcea tuturor, pentru că era destul de veselă. Cât despre mine, reușeam prin acest mijloc să acopăr și cheltuielile pentru masa noastră.

Am făcut această paranteză ca să explic cum stăteam din punct de vedere financiar.

Ca să revenim la cel care avea să mă ajute să trec granița, aveam adresa lui dintr-un orașel de pe malul Dunării. Consemnul fiind să nu-i scriu niciodată, ca să ne ferim de orice

bănuială, m-am hotărât să mă duc direct acolo și să încerc să trec Dunărea în aceeași noapte.

N-am nici un obiect de valoare pe care aș putea să-l iau. Fratele meu îmi dă totuși un ceas de aur moștenit din familie, pe care tata i l-a făcut cadou la majorat. În cel mai rău caz, o să mă depaneze dacă ajung în Occident. În plus, îmi promite că o să-mi obțină adresa de la Paris a unor prieteni foarte buni ai părinților noștri, care reușiseră să fugă din România cu vreo doi ani înainte și cu care păstrase indirect legătura.

Ziua plecării sosește. Nimeni, în afară de fratele meu, nu e la curent cu intențiile mele. Ne despărțim dimineața ca să ne ducem totuși la cursuri, fiecare la treaba lui. Dată fiind situația specială, i-am de comandat pentru câteva zile pe musafirii noștri la masă. A rămas hotărât că ne întâlnim seara acasă, urmând să plec cu un tren de noapte.

Când mă întorc, fratele meu încă nu a venit. Valijoara mea e gata. Îl aștept ca să-mi iau rămas bun și să-mi dea adresa promisă.

Timpul trece, ora plecării se apropie și el întârzie. Sunt mai mult nerăbdător decât îngrijorat. Nu mai pot să aștept. Când să deschid ușa, sună telefonul. E el. Îmi spune că s-a întâmpat ceva care-l împiedică să vină. Îl întreb dacă are cel puțin adresa. Îmi răspunde că nu. Cum stărui să aflu de ce, mă face să înțeleg să nu insist, ca și cum n-ar vrea să continue convorbirea.

Încerc de fiecare dată să-mi rememorez cele mai mici detalii ale acestei conversații. Pe moment, preocupat de plecare, nu mi s-a părut că ar fi ceva suspect. Suntem deci obligați să ne despărțim spunându-ne simplu la revedere, fără să mai adăugăm ceva în plus. Existând deja la vremea aceea posibilitatea ca telefoanele să fie ascultate, evit să vorbesc de lucruri care ar putea să-mi dezvăluie intențiile.

Plec.

Călătoria se desfășoară normal și sosesc la destinație a doua zi dimineața. N-am experiență în treburi dintr-astea, așa că mă

uit în spate din când în când, să văd dacă n-am fost urmărit. Chiar dacă aş fi fost, probabil că nu mi-aş fi dat seama.

Găsesc ușor casa în care locuiește prietenul nostru, care, de altfel, nu s-a întors de la muncă. Frontiera e supravegheată noaptea încă mai mult decât ziua. Din fericire, nevastă-sa e acasă și mă cunoaște. Adică mă poștește înăuntru fără fereală și, în buna tradiție românească, îmi dă mai întâi de mâncare, apoi nu-mi mai rămâne decât să-l aștept. Dacă vreau, îmi spune ea, pot să mă duc să fac un tur prin oraș, dar să am grijă să nu bat la ochi. E un orașel de frontieră și străinii sunt ușor de recunoscut și pot fi suspecti.

Ca să-mi omor timpul, ies un pic.

Puțin după ce mă-ntorc, vine și prietenul nostru. E surprins, dar tare bucuros să mă vadă. Îi explic despre ce e vorba. De altfel, trebuie că bănuia. Din păcate, am picat prost. În momentul acesta nu poate face nimic pentru mine. Tocmai pentru că o grămadă de clandestini au reușit să treacă, măsurile de supraveghere au fost mult înăsprite. El a fost schimbat din post și nu mai lucrează chiar pe frontieră. Nici contactele lui nu mai funcționează ca înainte. Toate astea îl fac să nu mai vrea să-și asume riscuri, mai ales că eu sunt cel direct vizat.

Nu cred că mi-a spus povești. Îl cunoșteam suficient ca să am încredere în el.

Pentru moment, nu-mi rămâne nimic de făcut decât să mă resemnez și să mă întorc la București înainte ca autoritățile și miliția locală să găsească ciudată prezența mea pe-aici.

Mai târziu, altă dată, îmi spune el, când condițiile vor fi mai favorabile. Genul de lucruri care se spun când chiar n-ai ceva precis de zis. Mă întorc deci acasă, ducând în geamantan ceasul de aur.

Banii abia îmi ajung să-mi plătesc biletul de întoarcere. Un alt tren de noapte mă aduce dimineața în Gara de Nord.

Micii profitori ai marilor nefericiri

Când ajung acasă, aflu că fratele meu nu s-a întors de două zile.

Știu că există o femeie în viața lui. Măritată, pe deasupra. Ceea ce înseamnă că el nu are obiceiul să doarmă în altă parte. Ținând seama de ceea ce știu despre activitățile lui, e clar, a fost arestat. Imediat acest lucru avea să se confirme.

Nu trece un sfert de oră de când m-am întors și vine Alec Vlasopol, prietenul fratelui meu și confidentul treburilor lui politice și sentimentale, și în plus un obișnuit al meselor noastre zilnice. E la curent cu ce s-a întâmplat. În orice caz, știe mai mult decât mine despre Sandu.

Fratele meu a fost arestat în seara plecării mele, pe când ieșea de la iubita lui, în plin centrul orașului. Nu fusese o întâlnire de dragoste, pentru că, așa cum spuneam, doamna e măritată. Dar, cum se mai întâmplă în câte un menaj în trei, fratele meu îi făcea vizite, cina la ei și chiar ieșea în oraș cu perechea.

Paznicul clădirii fusese martor al scenei. În momentul în care fratele meu a ieșit, doi indivizi cu înfățișarea caracteristică a agenților de Securitate îl încadraseră și îl urcaseră, fără măcar să fie nevoie să recurgă la forță, într-o mașină care staționa în fața intrării.

Mai târziu, tot paznicul ne-a informat că remarcase de ceva timp că Sandu e urmărit. Cum toți paznicii, chiar dacă nu erau în slujba miliției, erau măcar obligați să o informeze despre activitățile locatarilor și ale vizitatorilor, probabil că el nu considerase că ar fi cazul să-l avertizeze.

Un lucru e sigur. La ora când îmi telefonase, fratele meu era în mâinile celor care-l arestaseră. Cum se face că-l lăsaseră să-mi telefoneze? O făcuseră deliberat, ca să afle mai multe? Nu mi-am explicat atunci și, de altfel, nici mai târziu, căci nu-mi amintesc să fi discutat despre asta cu fratele meu, când a ieșit din închisoare.

Au mai fost și alte lucruri care au rămas fără explicație. În mod surprinzător, niciodată nu ni s-a făcut percheziție în casă.